

Korištenje medija u razrednoj nastavi u vrijeme pandemije COVID-19

Tkalčić, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:800084>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-20**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Andrea Tkalčić

KORIŠTENJE MEDIJA U RAZREDNOJ NASTAVI ZA VRIJEME
PANDEMIJE COVID-19

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

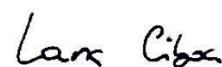
Andrea Tkalčić

KORIŠTENJE MEDIJA U RAZREDNOJ NASTAVI ZA VRIJEME
PANDEMIJE COVID-19

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Marina Gabelica

Sumentor: doc. dr. sc. Lana Ciboci Perša

Zagreb, rujan 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MEDIJI	3
3. UTJECAJ MEDIJA	6
3.1. <i>Pozitivan utjecaj medija</i>	6
3.2. <i>Negativan utjecaj medija</i>	7
4. MEDIJI U OBRAZOVANJU	8
4.1. <i>Uvjeti za primjenu digitalnih medija u obrazovanju</i>	10
4.2. <i>Vrste medija koje se koriste u obrazovanju</i>	11
5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	14
5.1. <i>Korištenje medija u nastavi prije pandemije</i>	15
5.2. <i>Pripreme za online nastavu</i>	15
5.3. <i>Reakcije roditelja i djece</i>	15
5.4. <i>Usvajanje nastavnog gradiva</i>	16
5.5. <i>Održavanje nastave za vrijeme pandemije</i>	16
5.6. <i>Teškoće prilikom organizacije i izvođenja nastave</i>	18
5.7. <i>Mišljenje o Školi na trećem</i>	18
5.8. <i>Uloga televizije u obrazovanju djece razredne nastave</i>	19
5.9. <i>Stečeno iskustvo za nastavu na daljinu</i>	20
5.10. <i>Korištenje medija u nastavi i nakon pandemije</i>	20
5.11. <i>Pozitivni i negativni učinci nastave na daljinu</i>	21
6. ZAKLJUČAK	22

SAŽETAK

Školska godina 2019./2020. bila je vrlo specifična, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj. Zbog pandemije uzrokovane koronavirusom način organizacije i provođenja nastave je promijenjen. Novonastala situacija obuhvatila je sve sudionike u odgojno obrazovnom procesu. Fakulteti, visoka učilišta, srednje i osnovne škole pa čak i dječji vrtići započeli su s odvijanjem nastave na daljinu korištenjem različitih internetskih alata i platformi, ali i televizijskim prijenosom tzv. *Škole na trećem*. Mediji su u različitim oblicima prisutni u obrazovanju. Učitelji poznaju korist digitalnih medija u procesu prenošenja nastavnog gradiva i sve ih više koriste. U ovom radu naglasak je na provođenju nastave od prvog do četvrtog razreda osnovnih škola. Učitelji su u vrlo kratkom razdoblju morali savladati korištenje digitalnih medija, alata i platformi kako bi organizirali i provodili nastavu. U svrhu ovog rada provedeni su dubinski intervjui s učiteljicama razredne nastave o njihovom iskustvu u provođenju nastave na daljinu pri čemu su naglasile nedostatak educiranosti i znanja za korištenje digitalnih medija. S gotovo istim problemom suočili su se djeca i roditelji na drugoj strani nastavnog procesa. Djeca te dobi nisu dovoljno medijski pismena kako bi samostalno pratila nastavu, rješavala zadatke i savladavala gradivo pomoću digitalnih medija. Učiteljice navode kako su nakon vlastitog iskustva spremnije za provođenje nastave na daljinu ako se pojavi potreba. Ta situacija nam je pokazatelj kako je od najranijih početaka potrebno medijsko opismenjavanje djece te cjeloživotno obrazovanje svih odgojno-obrazovnih djelatnika.

Ključne riječi: pandemija, razredna nastava, mediji, nastava na daljinu

SUMMARY

School year 2019/2020 was very specific, both in the world and in Croatia. Due to the coronavirus pandemic, the way school are organized and conducted has changed. The new situation encompassed all participants in the educational process. Colleges, universities, secondary and primary schools and even kindergartens have started to conduct distance learning using various Internet tools and platforms, but also a television broadcast "Škola na trećem". Media are present in various forms in education. Teachers know the benefits of digital media in the process of transmitting teaching materials and use them more and more. In this paper, the emphasis is on conducting classes from the first to the fourth grade of primary schools. In a very short period of time, teachers had to learn to use digital media, tools and platforms in order to organize and conduct classes. For the purpose of this paper, an in-depth interview was conducted with primary school teachers about their experience in conducting distance learning, which highlighted the lack of education and knowledge for the use of the digital media. Children and parents on the other side of the teaching process faced almost the same problem. Children of that age are not media literate enough to independently follow classes, solve tasks and study the material using digital media. The interviewed teachers state that after their own experience they are more ready to conduct distance learning if the need arises. This situation is an indicator of the need for media literacy of children from the early age and lifelong education of all educators.

Keywords: pandemic, primary school, media, distance learning

1. UVOD

U prosincu 2020. pojavio se koronavirus. Prije pojave virusa postojale su izvanredne situacije koje su zahvaćale veliki broj ljudi, no pandemija je nešto što je iznenadilo većinu svjetske populacije. Pred izazovom pandemije nisu se našli samo pojedinci, nego svi zaposlenici, učenici, umirovljenici, odnosno većina je stanovništva morala nastaviti obavljati svoju svakodnevnu zadaću kako bi život mogao normalno funkcionirati. I obrazovni sustav našao se zahvaćen pandemijom. Kako je jedno od osnovnih obilježja obrazovnog sustava da okuplja veliki broj ljudi na malom prostoru, postavilo se vrlo jednostavno pitanje - kako to pomiriti s novonastalom situacijom.

Brojni su se medijski korisnici odlučili za upotrebu već postojećih alata koji su im omogućavali da se povežu s onima koji su im udaljeni. U prvom redu to su bile društvene mreže. Paradoksalno, upravo su društvene mreže često bile uzrok alijenacije ljudi jedni od drugih te je njihova osnovna funkcija – društvenost, postala potpuno zanemarena. Slične se postavke mogu reći i za tehnologiju koja je svojim napredovanjem omogućila da čovjek živi jednostavnije nego ikad prije, no upravo suprotno, uzrokovala je nikada veću količinu stresa i užurbanosti u ljudskom životu. Pojavom tehnologije pojavili su se i mediji koji su omogućili ljudima da brže nego ikada prime neku vijest. Medij u svom izvornom značenju može se prevesti kao posrednik (Hrvatski jezični portal, n. p.). Upravo u tom kontekstu mediji su se koristili u vrijeme trajanja pandemije. Zbog nemogućnosti fizičkog kontakta mediji su bili ti koji su taj kontakt posredovali. Pitanje je koliko su i koji mediji pomagali u osnovnim zadaćama obrazovnog sustava.

Medij je svako sredstvo kojemu je cilj prenijeti određenu informaciju ili poruku (Enciklopedija.hr, n. p.). Glavna poruka koju su mediji trebali prenijeti bila je poruka koju u svakodnevnoj situaciji obrazovni sustav prenosi učenicima. Odašiljatelji poruke uglavnom su bili isti predavači kao i uživo. Prije pandemije najčešće nije postojalo sredstvo između predavača i učenika, već je poruka bila komunicirana izravno, u učionicama. Za vrijeme pandemije između pošiljatelja i primatelja poruke našli su se mediji. U središtu istraživanja upravo su mediji te njihova svrhovitost za vrijeme strogih restriktivnih mjera te koliko su uspjeli u tome zašto su izumljeni – prenijeti jednostavnu informaciju.

Cijela situacija koja je nastala od pojave virusa toliko je transformirala realnost da se nemalo puta na različitim mjestima može čuti sintagma „novo normalno“ kojom se opisuje izmijenjeno

sociološko stanje u kojemu se našlo cijelo društvo u svim svojim aspektima. Kako je funkcionalnost svih segmenata društva podrazumijevajuća, a osobito školstva, ne postoji mogućnost odmora ili pauze od obrazovanja za generacije koje se obrazuju za vrijeme trajanja pandemije. Upravo suprotno, potrebno je pronaći načine na koje će sustav obrazovanja funkcionirati optimalno. Trenutno najvažniju ulogu u nastavku klasičnog načina obrazovanja imaju upravo mediji te je potrebno istražiti koliko su u tome uspješni.

Tek kad se uzmu u obzir dosadašnja istraživanja, relevantna literatura i intervjui koji će provjeriti zadovoljstvo korisnika medija u nastavi može se govoriti o pristupu koji će dobro odgovoriti na postavljenu problematiku. Rad se sastoji od šest poglavlja. U uvodnom poglavlju iznesen je kratki uvod u temu rada te su predstavljeni problemi i svrha istraživanja. U drugom poglavlju objašnjava se što su sami mediji, kako su nastajali, koliko je pojam medij zapravo širok te njihova funkcija. U trećem poglavlju prikazan je utjecaj medija te njihov pozitivan i negativan učinak na pojedinca i društvo. U četvrtom poglavlju prikazano je korištenje medija u obrazovnom sustavu. Pod time se prvenstveno misli na edukacijske platforme, ali i na druge suvremene društvene mreže. U drugom dijelu poglavlja nabrojani su uvjeti za korištenje digitalnih medija u obrazovanju, prikazana je implementacija masovnih medija u obrazovne sustave te su istaknute prednosti i poteškoće pri uvođenju masovnih medija u obrazovni sustav. U petom poglavlju prikazana je metodologija istraživanja koje je provedeno metodom polustrukturiranih dubinskih intervjua među učiteljima razredne nastave kako bi se provjerila zastupljenost i načini korištenja medija u obrazovanju za vrijeme trajanja strogih restriktivnih mjera i provođenja nastave na daljinu.

2. MEDIJI

Pojam *medij* ili *mediji* ima vrlo široko značenje. Hrvatski jezični portal poznaje čak šest različitih značenja upotrebe riječi mediji, ovisno o kontekstu u kojemu se koristi (Hrvatski jezični portal, n. p.). U kontekstu istraživanja koje je provedeno u ovom radu, pojam *medij* koristit će se i tumačiti u okvirima informacijskih i komunikacijskih znanosti. Mediji su komunikacijska sredstva ili alati koji se koriste za pohranu i isporuku informacija ili podataka. Pojam se odnosi na komponente industrije masovnih medija, kao što su tiskani mediji, izdavaštvo, vijesti, fotografija, kino, radiodifuzija (radio i televizija), digitalni mediji i oglašavanje (Techopedia, 2016). Jurčić (2017, str. 128) pojmu medij daje lingvističko objašnjenje pri čemu ističe da je medij riječ latinskog podrijetla, a znači srednji, u sredini. Navodi da medije određujemo kao sredstvo komuniciranja ili prenošenja vijesti, a svoje korijene imaju u počecima društvenih zajednica.

Razvoj ranog pisanja i rada koji omogućavaju komunikacijske sustave na veće udaljenosti poput pošte, utemeljeni su još u Rimskom i Perzijskom carstvu, a takav primitivan oblik prijenosa komunikacijske poruke na daljinu može se protumačiti kao rani oblik medija (McLuhan, 1994). Postoji određeni broj autora koji smatraju da se počeci medija mogu pronaći već u kamenom dobu u slikama na zidovima špilja (Lister i sur., 2008). Takvo je mišljenje opravdano te se na taj način pod pojmom mediji podrazumijeva najširi mogući okvir koji taj pojam može obuhvatiti. Ako se pojam pokuša shvatiti nešto preciznije, većina će se autora složiti kako su prvi mediji bili različiti oblici signalne neizravne komunikacije. Najraniji mediji bili su dimni signali te signali koje su prenosile životinje svojim glasanjem (Lister i sur., 2008).

Pojam medij upotrijebio je već spomenuti teoretičar komunikacije Marshall McLuhan upozoravajući da su mediji iznimno moćni te da bi samo najodgovorniji ljudi trebali njima upravljati. To je bilo 1954., a do sredine šezdesetih godina pojam se proširio u zemljama engleskog govornog područja. Vrlo brzo nakon toga uveden je i pojam *masovni mediji* kojim su se označila tada tri najsnažnija medija – novine, radio i televizija (Logan, 2010). Danas se pojam medija odnosi na komunikacijske kanale putem kojih se šire vijesti, glazba, filmovi, obrazovanje, promotivne poruke i drugi podatci. Uključuje tiskane novine, internetske portale, televiziju, radio, oglasne ploče i internet. Budući da se pojam mediji odnosi na sve načine neposredne komunikacije, medijem se može smatrati sve od telefonskog poziva i obavijesti na *Facebooku* do večernjih vijesti i oglasa uz cestu (Nakamura, 2014).

U podjeli koja je vrijedila do prije desetak godina, mediji se mogu podijeliti u dvije glavne kategorije: emitiranje i tiskanje. S pojavom interneta svi drugi mediji pali su u drugi plan jer su na internetu dostupni i svi drugi mediji, od radija i novina do televizijskog programa. Ipak, prema klasičnoj podjeli, tiskani mediji uključuju sve vrste publikacija, uključujući novine, časopise, magazine, knjige i izvještaje. To je najstariji tip medija koji je, unatoč pojavi interneta, i dalje je vrlo zastupljen, no korištenje tiskanih medija rapidno opada (Nakamura, 2014).

Druga skupina medija su takozvani *emitirajući mediji*, radio i televizija koji su se razvili početkom dvadesetog stoljeća. Danas njihovo mjesto sve više zauzima internet. Pojavom radija vijesti nikada nisu mogle brže putovati te je tako radio postao najbrži medij. Televizija je donijela jednu novu komponentnu vijesti – sliku (Joseph, 2015).

U proteklih nekoliko godina svakako je najzastupljeniji medij internet. Gotovo svaki dio interneta postao je medij komunikacije - većina besplatnih usluga e-pošte ima male okvire koji prikazuju oglase i druge poruke, općenito, gotovo da ne postoji internetska adresa na kojoj nema oglasa. Prednost interneta je i što je on objedinio sve druge medije, ali i to što je internet iznimno interaktivan medij. Još jedna prednost interneta je što je najveći dio dostupnih sadržaja besplatan. Na kraju, internet kao medij postao je najzastupljeniji medij iz brojnih razloga, a najvažniji je svakako sav spektar mogućnosti koje internet nudi pojedincu, a koji je širi nego mogućnosti svih drugih medija zajedno (Joseph, 2015).

2.1. Medijske funkcije

Masovni mediji imaju nekoliko općih i mnoge specifične funkcije. Općenito, masovni mediji služe informacijskim, interpretacijskim, poučnim, povezujućim i diverzijskim funkcijama.

1. **Informacijska funkcija:** Potrebne su informacije koje će zadovoljiti znatiželju, smanjiti nesigurnost i pomoći da pojedinac shvati kako se što bolje uklopiti u svijet. Količina i dostupnost informacija sada je nemjerljiva u odnosu na prije četrdeset godina kada se nekoliko televizijskih mreža, lokalnih radijskih stanica i novina natjecalo da informiraju cijeli svijet. Zasićenost medija dovela je do povećane konkurencije u pružanju informacija (Jurčić, 2017, str. 131). S jedne je strane to dobro jer onaj tko se želi informirati može proučiti informaciju iz različitih kuteva, a s druge strane je loše jer u natjecanju da upravo njihovo glasilo bude najčitanije ili najgledanije, novinari pišu vijesti koje ne moraju u potpunosti odgovarati istini (Jurčić, 2017, str. 131).
2. **Funkcija tumačenja:** Mediji poruke tumače na više ili manje eksplicitan i etičan način. Uvodnici u novinama već su dugo eksplicitne interpretacije trenutnih događaja, a sada

osobe s kableske televizije i radija nude društvene, kulturne i političke komentare pune subjektivnih interpretacija (Schroeder, 2018). Iako neki od njih djeluju u etički *sivim* područjima jer koriste formate zbog kojih se čine kao tradicionalni informativni programi, većina je otvorena u pogledu svojih motiva. Mediji nemaju samo informativnu, nego i formativnu dimenziju (Schroeder, 2018).

3. **Poučna funkcija:** Neki mediji postoje da bi kultivirali znanje poučavanjem, a ne samo prenošenjem informacija. I na televizijskim i na radijskim kanalima, ali i na internetu, vrlo su popularni segmenti programa koji su poučni. To ne znači da je dio medija koji je poučan i strogo znanstven. Upravo suprotno, mediji služe za to da jezik znanosti koji je često razumljiv samo onim ljudima koji su dio neke znanosti, prilagode cijeloj publici (Jurčić, 2017, str. 131). Nažalost, i tu postoje zloupotrebe zbog dezinformiranja (Jurčić, 2017, str. 131).
4. **Funkcija zблиžavanja:** Mediji mogu zблиžiti ljude što služi funkciji povezivanja. Primjerice, ljudi koji dijele zajedničke vrijednosti i interese mogu se okupljati na internetskim forumima i tako biti aktivni sudionici u stvaranju medija. Ako se radi o događajima koji se tiču cijelog svijeta, olimpijskih igara ili pandemije koronavirusa, mediji najbolje mogu prenijeti atmosferu zajedništva koja je potrebna u takvim trenucima (Schroeder, 2018).
5. **Funkcija preusmjerenja:** Mediji imaju i funkciju ispunjavanja vremena dokolice. Velikom broju ljudi mediji služe kao odmak od svakodnevnih problema. Može se reći da je funkcija preusmjerenja i funkcija zabave (Jurčić, 2017, str. 131).

Različiti teoretičari imaju različite stavove o medijskim funkcijama, no svaki je medij predodređen za neke funkcije, ističe Jurčić (2017). Tako prema njenom mišljenju tisak informira, televizija informira i zabavlja, radio uglavnom zabavlja potom i informira (Jurčić, 2017, str. 131).

3. UTJECAJ MEDIJA

Istraživanja i studije o utjecaju medija na misli, stavove i ponašanje pojedinca ili publike predmet su interesa brojnih znanstvenika. Bilo da su pisani, televizijski ili govorni, masovni mediji dosežu veliku publiku. Uloga i učinak masovnih medija u oblikovanju suvremene kulture središnja su pitanja za proučavanje kulture (Kristoffer, Krogh, 2010). Utjecaj masovnih medija može se vidjeti u odnosu na mnoge aspekte ljudskog života što može uključivati glasovanje na određeni način, pojedinačne stavove i uvjerenja ili iskrivljenje znanja osobe o određenoj temi zbog davanja lažnih podataka. Sveukupni utjecaj masovnih medija drastično se povećao tijekom godina i nastavit će to činiti kako se poboljšavaju sami mediji. Kako se razvijaju masovni mediji, s novim oblicima novinarstva, novim medijskim formatima, novim medijskim tržištima i novim medijskim tehnologijama jača i medijska kritika (Kristoffer, Krogh, 2010). Utjecaj medija stvarna je sila koju medijska poruka stvara, što rezultira transformacijom publike ili pojedinačnih uvjerenja (Kristoffer, Krogh, 2010).

Medijski učinci su mjerljivi učinci koji proizlaze iz utjecaja medija ili medijske poruke. Hoće li medijska poruka utjecati na bilo kojeg člana publike ovisi o mnogim čimbenicima, uključujući sociodemografske i psihološke karakteristike. Ti učinci mogu biti pozitivni ili negativni, nagli ili postupni, kratkoročni ili dugotrajni. Ne rezultiraju svi učinci promjenama, neke medijske poruke učvršćuju postojeće uvjerenje. Znanstvenici istražuju publiku nakon medijske izloženosti zbog promjena u kogniciji, sustavima uvjerenja i stavova, kao i zbog emocionalnih, fizioloških i bihevioralnih učinaka (Kristoffer, Krogh, 2010). O'Sullivan i sur. (prema Jurčić, 2017) navode da na pojedinca ne utječe samo ono što prima putem medija, već i pasivnost okoline (obitelj i škola) kao i osobna pasivnost, odnosno emotivna nespremnost za život s medijima. Znanstvene paradigme o utjecaju medija su se mijenjale pa još uvijek među znanstvenicima ne postoji suglasnost utječu li mediji pozitivno ili negativno (Jurčić, 2017, str. 133).

3.1. Pozitivan utjecaj medija

Najvažnije pozitivne strane medija su informiranje, obrazovanje i zabava (Jurčić, 2017, str. 134). Mediji su sastavni dio naše svakodnevnice te utječu na oblikovanje stavova pojedinca i društva. Pozitivan utjecaj medija vidljiv je u stjecanju znanja i umijeća, usvajanju znanstvenog i kulturnog naslijeđa, bogatstvu moralne i socijalne dimenzije i razvoju stvaralačkih sposobnosti. Mediji potiču na određeno ponašanje, doprinose razvoju društva, potiču

toleranciju, maštu i kreativnost (Jurčić, 2017, str. 134). Nadrljanski i sur. (2007 prema Đuran, Koprivnjak, Maček 2019) navode kako mediji promoviraju kulturnu različitost te podučavaju toleranciji, stvaraju mogućnosti za različite primjene u obrazovanju: razne baze podataka, alati, igre za učenje, pokusa i dr. Mediji pozitivno utječu na sve aspekte dječjeg razvoja. Na emocionalni razvoj (imenovanje i prepoznavanje emocija kod sebe i drugih), na djetetovo društveno ponašanje (pozitivna socijalna ponašanja poput altruizma, empatije, tolerancije prema različitostima), djetetov misaoni razvoj (kvalitetni sadržaji korisni su za usvajanje pojmova te bolji školski uspjeh) (Medijskapismenost.hr, n.p.)

3.2. Negativan utjecaj medija

Kako pozitivan, tako je vidljiv i negativan utjecaj medija na pojedinca i društvo. Negativan utjecaj odnosi se prije svega na prikazivanje sadržaja koji sadrže nasilje, kriminal, pretjerani konzumerizam i slično (Jurčić, 2017, str. 133). Mediji i medijski sadržaji utječu na gotovo sva područja razvoja djece mlađe i starije dobi. Tako mogu negativno utjecati na dječji emocionalni razvoj (sadržaj će ih uznemiriti, uplašiti, stvorit će nesigurnost), na djetetovo društveno ponašanje (smanjena ili povišena osjetljivost na nasilje, netolerantnost, stereotipi u ponašanju, predrasude), djetetov misaoni razvoj (velika izloženost može imati negativne učinke na razvoj govora, učenja, pažnje), dječji moralni razvoj i percepciju svijeta (prepoznavanje moralnih načela, sposobnos razlikovanja dobra i zla, doživljavanje vanjskog svijeta isključivo dobrim ili jako lošim mjestom) te dječji tjelesni i spolni razvoj, zdravlje i slika tijela (prekomjerna tjelesna težina radi sjedilačkog načina života, neodgovorno spolno ponašanje, nerealni ideali ljepote i slika o sebi, nezdrave navike) (Medijskapismenost.hr, n.p.)

Medijski utjecaj toliko je snažan upravo zbog toga što mediji imaju tako široko područje utjecaja. Tako su mediji primjenjivi u gotovo svim segmentima života. Od izbivanja pandemije, posebno je značajna tema korištenja medija u obrazovanju.

4. MEDIJI U OBRAZOVANJU

Mediji se koriste u obrazovanju vrlo dugo. Istraživanje o društvenim medijima u obrazovanju sugerira da integriranje društvenih medija u obrazovna i nastavna okruženja može donijeti nove oblike istraživanja, komunikacije, suradnje, identitetskog rada ili imati pozitivne kognitivne, socijalne i emocionalne učinke (Greenhow, Lewin, 2014). Na primjer, istraživanja alata za e-učenje i društvenih mreža (npr. *Facebook*) sugeriraju njihove mogućnosti za interakciju, suradnju, informacije i dijeljenje resursa, poticanje sudjelovanja i kritičkog mišljenja, povećanu podršku vršnjaka i komunikaciju o sadržaju učenja, interkulturalno učenje jezika, pozitivne učinke na izražavanje identiteta i digitalne pismenosti, posebno za marginalizirane skupine (Greenhow, Lewin, 2014).

Prisutnost medija sve je veća u različitim segmentima života. Potrebno je ne samo govoriti o korištenju medija u obrazovanju, nego i o učenju korištenja medija. Mediji su prilika da se zamijene nepraktičnosti svakodnevnog života kao što su dugi redovi, velike udaljenosti koje pojedinci moraju prevaliti, a u novije vrijeme i opasnosti od pandemije (Gleason, Gillern, 2018). S druge strane, istraživači su upozorili da se društvene mreže ne koriste za učenje (Greenhow, Lewin, 2014). Znanstvenici su otkrili da je vrijeme provedeno na *Facebooku* negativno utjecalo na ocjene na fakultetu (Greenhow, Lewin, 2014). Slično tome, ispitano je obavljaju li učenici više zadataka koristeći *Facebook* i otkriveno da je korištenje *Facebooka* tijekom izvođenja školskih zadataka negativno povezano s njihovim ukupnim prosječkom ocjena. Istraživanje je provedeno u SAD-u 2014. godine, a u njemu je sudjelovalo 1100 učenika i studenta u SAD-u. Utvrđeno je da upotreba društvenih medija u izvannastavnim aktivnostima odvlači pozornost pri učenju, posebno među slabijim učenicima. Konačno, učenici su bili manje spremni prisvojiti društvene medije kao formalni alat za učenje, preferirajući ih za komunikaciju u vezi s tečajevima ili ih uglavnom upotrebljavajući za druženje i u neakademske svrhe (Greenhow, Lewin, 2014).

Mnoga istraživanja razmatraju prisvajanje društvenih medija u okviru formalnog i/ili neformalnog učenja, ali u većini slučajeva ti su pojmovi premalo teoretizirani ili se tretiraju kao ambivalentni uvjeti, koji previše pojednostavljaju složenost stvarnih konteksta učenja u kojima danas žive mladi (Greenhow, Lewin, 2014). Neki istraživači sugeriraju da prisvajanje društvenih medija može olakšati neprimjetnu integraciju u nastavu kroz situacije učenja integrirajući formalno i neformalno učenje (Greenhow, Lewin, 2014).

Očita je prednost korištenja medija u nastavi jer masovni mediji omogućuju učenicima neke dimenzije koje im niti jedan predavač ne može pružiti. Mediji omogućuju korištenje slike i zvuka u nastavi. Bilo bi poželjno da se stvori ozračje neformalnog učenja te da djeca uče u nekompetitivnom sustavu koji ne stvara frustraciju, nego učenje postaje nešto prihvatljivo. U tome masovni mediji mogu pomoći više nego bilo koje drugo sredstvo kojim raspolažu ljudi. Ipak, to nije tako i mediji su i dalje iznimno malo zastupljeni u obrazovnom sustavu. To je zbog toga što se pitanje pomiče s točke o tome jesu li mediji korisni u obrazovanju na točku kako implementirati medije u obrazovanju (Greenhow, Lewin, 2014).

Tehnološke inovacije u masovnim medijima omogućile su da se obrazovanje sada može prenijeti na udaljena mjesta i to bez geografskih zapreka. Na primjer, osoba koja sjedi u Indiji može imati koristi od predavanja koje se održava u Sjedinjenim Američkim Državama. To štedi puno vremena, truda i novaca. Uz sve veće inovacije u tehnologiji, obrazovanje se sada može prenositi u stvarnom vremenu preko računalnog zaslona iz dalekih mjesta. Glavne uloge koje masovni mediji igraju na polju obrazovanja su:

a) Univerzalni doseg

Masovni mediji svijet su učinili manjim, povezali su ljude kao nikada prije. Obrazovanje je nešto što mora biti univerzalno. Drugim riječima, sada je svima nadohvat ruke i svijet čini boljim mjestom. To se ne odnosi samo na siromašne krajeve svijeta, nego i na dijelove svijeta čija su geografska obilježja onemogućila klasični frontalni način obrazovanja (Athar, 2019).

b) Pohrana podataka

Masovni mediji omogućuju pohranu informacija kojima se može pristupiti s bilo kojeg mjesta u bilo koje vrijeme. Neovisno o tome je li neka knjižnica nadohvat ruke ili je kilometrima udaljena, ako je njezin sadržaj pohranjen na nekom mediju, on je dostupan na bilo kojem drugom mjestu na svijetu u vrlo kratkom roku (Athar, 2019).

c) Nema fizičkih ograničenja

Jedan od glavnih nedostataka prije masovnih medija bilo je fizičko ograničenje, ali više ne. Masovni mediji smanjili su udaljenost i svijet zauvijek učinili manjim. Na primjer, nije potrebno biti fizički prisutan na mjestu da bi se moglo steći znanje (Athar, 2019).

d) Organizirani utjecaj

Vrlo se često u znanstvenim krugovima govori o tome kako je knjiga najpouzdaniji izvor informacija, a s druge strane, kritiziraju se izvori informacija kao što su internet, dokumentarni filmovi i radijske emisije (Athar, 2019). Može se reći da su takve teze donekle opravdane, ali u puno većoj mjeri nisu. Prije je informacija pročitana iz neke knjige često bila jedina informacija. Danas, s pojavom masovnih medija i golemih baza podataka, moguće je ne samo steći informaciju, nego je i verificirati ili opovrgnuti jer opseg informacija o bilo kojoj temi nikada nije bio veći (Athar, 2019).

e) Rezultati

Još jedna velika prednost trenutnih tehnoloških inovacija u masovnim medijima je povećana sposobnost pamćenja. Mnoga znanstvena istraživanja dokazala su da je prijenos predavanja putem audio-vizualnog formata prilično učinkovit (Athar, 2019). Puno pozitivnije utječe na sposobnost pamćenja mozga, nego samo auditivno predavanje. Prije svega, to je moguće samo zbog masovnih medija (Athar, 2019). Opravdana je skepsa koju pojedini učitelji imaju prema takvom inovativnom načinu predavanja i razumljivo je da se mnogi od njih i dalje odlučuju za klasičnu, frontalnu nastavu. Ipak, odbijanje uvođenja medija u obrazovanje svojevrsni je luksuz koji si nisu mogli priuštiti svi predavači. Nije potrebno ići daleko da bi se to dokazalo. Već na hrvatskim otocima na kojima ima vrlo malo djece, obvezno obrazovanje putem masovnih medija nije bila opcija, nego imperativ. Nažalost, o tome da korištenje masovnih medija može biti imperativ u obrazovnom sustavu najbolje je pokazala pandemija izazvana koronavirusom koja je prisilila većinu država svijeta i većinu predavača na svijetu da, ono što im je nekada bila opcija, postane obaveza.

4.1. Uvjeti za primjenu digitalnih medija u obrazovanju

Obrazovanje pomoću digitalnih medija i njihova primjena ne treba se razlikovati u svijetu, a može se provoditi u većem ili manjem opsegu. Ono što je potrebno svakom obrazovnom sustavu su kvalificirani i educirani nastavnici i građani koji su informirani te iskazuju medijsku kompetenciju (Nadrljanski, Nadrljanski, Tomašević, 2007).

Nadrljanski, Nadrljanski i Tomašević (2007) navode nekoliko uvjeta za primjenu digitalnih medija u obrazovanju. Prije svega su ključni preduvjeti za učenje. Na početku obrazovanja studenti učiteljskih fakulteta uglavnom pokazuju nisku razinu digitalnih i medijskih kompetencija u odnosu na druge studente. Upravo je važno toj grupi studenata uvoditi kolegije iz medijskog obrazovanja jer baš oni u budućnosti trebaju poticati djecu, u odgojnom i

didiaktičkom smislu, bavljenje digitalnim medijima (Nadrljanski, Nadrljanski, Tomašević, 2007). Iako još ne postoje potpuni podaci, prvi rezultati o učinkovitosti obrazovanja nastavnika s obzirom na medijsko-pedagoške kompetencije, pokazuju da se nedostaci s početka obrazovanja ne mogu u potpunosti nadoknaditi. Kod nastavnika, bez obzira na radno iskustvo postoji potreba za svim vrstama stručnog usavršavanja i cjeloživotnog učenja pa tako i u tehničkom i metodičko-didaktičkom području. Rad s digitalnim medijima više je usmeren na tehnička pitanja, a tek onda na didaktičko-metodičke smjernice (Nadrljanski, Nadrljanski, Tomašević, 2007). Nastavnici daju prednost onim oblicima usavršavanja koji su bliski praksi, usmjereni na potrebe, koji su primjenjivi u neposrednom radu i koji se nude u okviru škole. Nastavnici koji sudjeluju u dugotrajnim usavršavanjima stječu vještine i kompetencije kojima mijenjaju vlastite didaktičke koncepte (Nadrljanski, Nadrljanski, Tomašević, 2007). Novije mjere usavršavanja u obzir uzimaju i internet, utjecaj na nastavu je veća motivacija i zainteresiranost za digitalne medije. Nastavnici su danas spremniji sebe evaluirati i promišljati o nastavnim postupcima. Takva usavršavanja su korisna jer stavljaju naglasak na komunikaciju i kooperaciju (Nadrljanski, Nadrljanski, Tomašević, 2007). Veliku ulogu imaju portali koji se koriste za pretraživanje nastavnih materijala. Nemali broj nastavnika misli da bi internet trebali koristiti za suradnju s kolegama i daljnja usavršavanja. Nadrljanski, Nadrljanski i Tomašević (2007) zaključuju da je mali broj nastavnika obuhvaćen usavršavanjem te da je malo i sadržaja koji se odnose na usavršavanje.

4.2. Vrste medija koje se koriste u obrazovanju

Vjerojatno bi popis medija koji se koriste u obrazovanju moga biti znatno duži, no cilj je istaknuti one medije koji se najčešće koriste. Na prvom su mjestu auditivne knjige i zvučni zapisi predavanja. Audio knjiga je medij u kojem se predavanje pruža studentima i učenicima na daljinu s knjigama koje su vokalizirane. To je najosnovnija zamjena dotadašnjim frontalnim predavanjima (Chakma, 2021). Osim audio knjiga, postoje i audio tekstovi. Radi se o tehnologiji koja je vrlo slična audio knjizi, ali kod audio knjige postoji stvarni čitač koji može svjesno naglašavati pojedine dijelove teksta. S druge strane, audio tekst čita robot koji je programiran za čitanje teksta na određenom jeziku, čak i na određenom dijalektu (Ritter, 2019).

Vezano uz ljudski glas, važno je istaknuti i važnost radija. Radio se koristi kao jedan od elektroničkih medija za dostavljanje materijala. Korištenje radija, predavanja i rasprave mogu biti lako dostupni učenicima. Učenici koji se nalaze na određenim mjestima mogu snimiti

gradivo, a zatim učiti vlastitim tempom. Književnost, povijest, filozofija, jezik i lingvistika mogu se lako podučavati putem radija. Pokazalo se da je radio najučinkovitiji i najpraktičniji način pružanja znanja učenicima koji to znanje stječu učenjem na daljinu (Ritter, 2019).

Još jedan oblik prenošenja glasa na daljinu jest telefon. Telefon je elektronički uređaj koji nudi maksimalnu količinu interakcije kada je u pitanju obrazovanje na daljinu. Telefon je najkorisniji medij koji se može koristiti za domaće učenike i one koji se nalaze na udaljenim područjima i nemaju pristup drugim tehnologijama. Mobiteli su vrlo učinkoviti u pružanju uputa i predavanja. Telefoni, posebno pametni mobilni telefoni, zbog svoje mobilnosti i fleksibilnosti jedan su od najučinkovitijih medija za dostavljanje materijala učenicima u nastavi na daljinu radi direktne povezanosti s internetom i mogućnostima korištenja različitih aplikacija (Weiser Friedman, Friedman, 2020).

Jedna od tehnologija koja se u nastavi koristi već duže vrijeme jesu kompaktni diskovi. Iako je tehnologija kompaktnih diskova već pomalo napuštena pa se proizvode računala koja nemaju optičke čitače, korištenje CD-a i DVD-a i dalje je iznimno rašireno i pokazalo se vrlo praktično u izvođenju nastave nakon izbijanja pandemije (Chakma, 2021). Osim multimedijalnih snimaka koje se mogu reproducirati pomoću diskova, glas i slika mogu se prenositi i putem televizije. Televizija je elektronički medij koji omogućuje učenicima praćenje nastave na daljinu. Televizija omogućuje vizualni prikaz sadržaja i zajedno sa zvukom olakšava praćenje nastave. Drugim riječima, učenici mogu istovremeno vidjeti i čuti predavanje, što im omogućuje razvoj kognitivnih vještina i uvelike olakšava praćenje nastavnog sadržaja.

Najsloženiji oblici izvođenja nastave na daljinu svakako su internet i telekonferencije. Internet je postao najpopularniji medij za izvođenje nastave na daljinu. Internet nudi alate poput e-pošte, chatova, audio i video konferencija i nekoliko drugih alata koje nastavnici mogu koristiti kako bi učenicima omogućili pristup predavanjima. Internet je zasigurno najznačajniji medij koji se može koristiti u predavanjima na daljinu (Ritter, 2019). Telekonferencija je integracija telekomunikacijskog sustava i računala u svrhu interaktivnog učenja. Telekonferencije se mogu koristiti u dva oblika. Videokonferencije obično uključuju interaktivno učenje pri čemu učenici i učitelj vode rasprave na različite teme. Nastava se izvodi na velikim udaljenostima koristeći televizijsku ili neku drugu kameru kao i mikrofoni. Videokonferencije su za većinu učenika sličnije nastavi u učionici. Međutim, učenici i nastavnici možda neće biti prisutni na istom zemljopisnom mjestu kada se koristi videokonferencija. Videokonferencije najpraktičniji su i najučinkovitiji pristup grupnim učionicama obrazovanja na daljinu.

Počevši od osnovne škole pa sve do sveučilišne diplome, društveni mediji imaju ulogu osnažiti roditelje, učenike i učitelje da koriste nove načine razmjene informacija. Statistika pokazuje da 96% učenika koji imaju pristup internetu koristi barem jednu društvenu mrežu (Pew Research Center, 2018). Još je neobičnije to što, iako neki od učenika koriste društvene mreže u zabavne i druge svrhe, mnogi ih zapravo koriste za promicanje pozitivnih i korisnih aktivnosti (Wade, 2016). Sve je omogućeno - od pronalaska ljetne prakse, promocije uspješnih priča ili suradnju na međunarodnim projektima (Wade, 2016).

Što se tiče društvenih medija, škole imaju tendenciju zauzimati različite stavove. Opći je konsenzus da su oni korisni kada je u pitanju razmjena informacija ili organiziranje školskih zadataka, a istodobno se za nedostatak pozornosti učenika tijekom nastave krivi društveno umrežavanje (Wade, 2016). Budući da učenici puno vremena posvećuju društvenim mrežama i povezivanju s drugima izvan školskog vremena, postavlja se pitanje zašto to ne bi učinili i tijekom škole. Stvar je u praktičnosti - ima smisla koristiti internetske izvore za komunikaciju s učenicima jer su oni većinu vremena već tamo (Wade, 2016). Može se postaviti pitanje koja je platforma najprikladnija za povezivanje učenika i učitelja na društvenim mrežama. Do sada su razvijene brojne platforme koje to omogućavaju, jedna od najvećih, koja se koristi i u Hrvatskoj, je *Moodle*. Također su prisutni Microsoft Teams, ClassDojo, WordWall i druge. Određena istraživanja pokazala su da su učenici vrlo pozitivno reagirali na aktivnost učitelja i profesora na *online* platformama (Willbold, 2019).

Prednosti društvenih medija u obrazovnom procesu ne moraju se zaustaviti na odnosu učitelj-učenik. Puno je drugih prednosti koje se mogu izvući iz upotrebe društvenih mreža i na višim razinama. Na primjer, ravnatelji ili administratori mogu pronaći novi način integriranja društvenih medija poput dijeljenja školskih vijesti putem društvenih mreža, održavanja internetskog sastanka s roditeljima ili čak pokretanja prikupljanja sredstava za različite projekte (Willbold, 2019). Društveni mediji imaju svojstvo da mogu brzo postati jedini kanal komunikacije jer i roditelji koji žive užurbanim načinom života često nemaju vremena niti volje dolaziti na roditeljske sastanke. Iako su društvene mreže iznimno praktične, dobra ažurnost internetskih stranica neke škole ne može zamijeniti kontakt uživo, ali može ga učiniti ugodnijim i neformalnijim (Willbold, 2019).

5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U ovom poglavlju rada predstavljen je predmet istraživanja, ciljevi, istraživačka pitanja i metoda dubinskog intervjua koja je korištena u svrhu istraživačkog djela rada.

Predmet istraživanja rada je korištenje medija u obrazovnom radu. Primarni cilj istraživanja je istražiti korištenje medija u razrednoj nastavi za vrijeme pandemije koronavirusa. Sekundarni ciljevi ovog istraživanja su utvrditi način odabira medija u nastavi na daljinu od strane učitelja razredne nastave, utvrditi pozitivne i negativne strane održavanja nastave na daljinu, istražiti educiranost nastavnog osoblja za provođenje takvog oblika nastave, utvrditi kvalitetu usvajanja nastavnog gradiva za vrijeme provođenja nastave na daljinu. Na temelju navedenih ciljeva istraživanja proizašla su sljedeća istraživačka pitanja:

- Utječe li odabir medija na kvalitetu održavanja nastave na daljinu?
- Na koji način nastava na daljinu utječe na djecu?
- Utječe li educiranost učitelja na organizaciju i način provođenja nastave na daljinu?

Za provedbu istraživanja korištena je metoda polustrukturiranih dubinskih intervjua. Kvalitativna metodologija uvijek proučava aktere u njihovom povijesnom i socijalnom kontekstu nastojeći razumijeti i interpretirati smisao ili značenje njihovih radnji, doživljaja i svakodnevnog iskustva (Halmi, 2015). Kao najprimjerenija metoda odgovora na postavljena istraživačka pitanja odabrana je metoda polustrukturiranih dubinskih intervjua. Intervjui su provedeni kao razgovor sa svakim ispitanikom posebno sa svrhom ispitivanja njihovih stavova, motivacije, doživljaja, iskustva i novih spoznaja. Prije svakog provedenog razgovora ispitanicima je bilo objašnjeno kako će se intervju odvijati te da će razgovor biti sniman. Kroz razgovor ispitanicima je postavljeno sedamnaest unaprijed pripremljenih pitanja otvorenog tipa kako bi odgovori bili usporedivi za analizu.

Dubinski intervju je proveden na uzorku od pet ispitanica, učiteljica razredne nastave, u srpnju 2021. godine. Sve učiteljice rade u školama na području Gradu Zagreba. Sve su učiteljice završile opće gimnazije u Zagrebu te nastavile školovanje na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a samo jedna na Učiteljskom fakultetu u Petrinji. Tri učiteljice su magistre primarnog obrazovanja.

5.1. Korištenje medija u nastavi prije pandemije

Sve učiteljice navode kako su medije koristile i prije pandemije, ali u manjoj mjeri nego za vrijeme *lockdowna* i nakon povratka u školske klupe. Učiteljice u razrednoj nastavi najčešće koriste medije pri obradi i ponavljanju nastavnih sadržaja. Pritom većinom koriste prezentacije i različite video uratke. Također spominju i *ClassDojo* kao alat koji im pomaže u motiviranju učenika i radnoj disciplini u učionici. Tri učiteljice koje rade u produženom boravku medije koriste svaki dan. Prikazuju video uratke vezane uz plan i program rada, puštaju glazbu te provode kvizove znanja u svrhu ponavljanja gradiva. Jedna navodi internet kao medij iz kojeg je crpila ideje za rad i pripremu nastave. Koristi stručne internetske stranice, poput internetskih stranica izdavačkih kuća, i društvene mreže pri čemu ističe da je članica grupa u kojima aktivno sudjeluje u raspravama i razmjeni ideja koje su vezane uz sam nastavni proces.

5.2. Pripreme za online nastavu

Kad je u pitanju priprema za *online* nastavu, dvije su učiteljice istaknule da se nisu pripremale drugačije nego za redovnu nastavu. Jedna učiteljica je naglasila da su tijekom priprema za školsku godinu 2019./2020., zbog *Škole za život*, više materijala i priprema pisali u digitalnom obliku. Također, naglasila je i da neke izdavačke kuće, kao što je Profil Klett, imaju digitalne sadržaje za učitelje i djecu koji su joj olakšali prijelaz na *online* nastavu te organizaciju redovne nastave po povratku u učionice. Navode kako su se vrlo brzo povezale s kolegicama i kolegama iz drugih škola na društvenim mrežama te tako dijelili planove, sadržaje i ideje za provođenje nastave. Također su glasovno snimale svoja predavanja u Power Point prezentacijama i u Book Creatoru. No, naglašavaju da su tijekom provođenja i pripreme za *online* nastavu morale biti kreativnije u osmišljavanju zadataka.

5.3. Reakcije roditelja i djece

Situacija u kojoj smo se našli bila je nova svima. Trebalo je proći neko vrijeme kako bi se uhodali, no obje strane su bile uglavnom pune razumijevanja i podrške. Učiteljice su navele kako su roditeljima izlazile ususret što se tiče povratnog slanja zadataka na provjeru, ponekad su čekale nekoliko dana te ih podsjećale na obavljanje istih. Roditeljima mlađe djece je problem stvaralo odrađivanje nastave nakon njihovog radnog dana jer djeca nisu samostalna u radu niti u korištenju osobnih računala i tableta.

Učiteljice su se trudile zadatke postaviti na kreativan način primjeren dobi i dječjim sposobnostima. Također kažu da su jednako zadovoljni i roditelji i djeca interaktivnim sadržajem, igricama, ali i zadacima u kojima koriste ruke (origami, likovni s pedagoški neoblikovanim materijalom itd.). Učiteljice u produženom boravku navode kako od nekih roditelja nisu dobile povratnu informaciju o tome kako su se snašli za vrijeme trajanja *online* nastave.

Jedna učiteljica je navela kako su učenici dobili jasne upute kako koristiti medije. Najveći problem je bio ako učenici nisu imali dostupan internet ili računalo/tablet radi tehničkih teškoća. Tri su učiteljice imale prve razrede te nisu očekivale ni inzistirale na samostalnom korištenju računala. Uz roditeljsku pomoć su koristili medije te su im roditelji pomagali u savladavanju i obradi nastavnog sadržaja. Jedna učiteljica navodi kako djeca nisu samostalno koristila računala jer su pratila *Školu na trećem*.

5.4. Usvajanje nastavnog gradiva

Četiri ispitanice su se složile da djeca nisu kvalitetno usvojila nastavno gradivo za vrijeme održavanja *online* nastave. Jedna, učiteljica prvog razreda, navodi jedino teškoće u pisanju, odnosno u brzini pisanja slova te čitanju i povezivanju pročitano. Također navodi kako su djeca to nadoknabila u sljedećoj školskoj godini uz pojačan angažman učiteljica. Druga je pak učiteljica istaknula da kada su se sva djeca prošle godine u lipnju vratila u školu bile su primjetne rupe u znanju. Prema kurikulu, tek krajem prvog razreda djeca automatiziraju zbrajanje i oduzimanje brojeva do 20. Nažalost, to neka djeca nisu usvojila ni do kraja drugog razreda ove godine. Također je primijetila da su djeci nedostajala ta tri mjeseca nastave u prvom razredu kako bi postala sigurnija u sebe i samostalnija. Neka djeca i na kraju drugog razreda ove godine još uvijek nisu samostalna i traže pomoć učiteljica. U njenih petnaest godina rada ovo joj je prva generacija koja nije samostalna do kraja drugog razreda. I učiteljice starijih razreda primjećuju nadovoljno savladano gradivo matematike i navode kako su se morale vraćati na pojedine nastavne cjeline. Sve ispitanice se slažu kako su djeca u školskoj godini 2020./2021. nadoknađivala gradivo prethodne školske godine uz njihov i roditeljski angažman

5.5. Održavanje nastave za vrijeme pandemije

Sve ispitanice koristile su komunikaciju internetom - e-mail adrese roditelja te platforme za slanje nastavnih materijala i zadataka. Nastavu nisu održavale u realnom vremenu. Sve

učiteljice su slale zadatke, planove ploče i planove rada za svaki dan ili za tjedan unaprijed te su uz to napomenule do kojeg vremenskog roka treba poslati riješene zadatke na uvid i provjeru. Za lektire i zahtjevnije zadatke davale su duži vremenski rok. Tako su roditelji i djeca mogli raditi individualnim tempom bez pritiska i obaveze slanja zadaća isti dan. Samo je jedna je učiteljica snimala predavanja u PPT prezentacijama, dogovorenoj platformi (*ClassDojo*) ili je snimljene materijale slala roditeljima putem e-maila. Sve ispitanice napominju kako su bile dostupne djeci i roditeljima za dodatno pojašnjenje i pomoć oko nastavnog sadržja i zadataka.

Učiteljice u produženom boravku, pratile su tjedne planove kolegice razredne nastave te su osmišljavale aktivnosti i sadržaje vezano uz nastavni plan pazeći da ne bi previše opteretile učenike zadacima. Većinom su bile usmjerene na ponavljanje gradiva i kreativne zadatke. Obilježavale su važne datume kao što su Dan prijateljstva, Dan sreće i drugi, te su nastavile provoditi projekte Hokus Pokus i Virtograd – program otkrivanja talenata s kojima su djeca bila upoznata od početka školske godine. S roditeljima su dogovorile slanje povratnih informacija o motiviranosti učenika i fotografije radova. Također su koristile i dodatne alate poput *Wordwalla*, interaktivne ploče *Lino it*, *Padleta*, te *ClassDojo*, alat koji koriste i dalje svakodnevno u nastavi, a s učenicima starije dobi (četvrti razred) i *Kahoot* kviz za zabavnu provjeru znanja.

Za kraj školske godine sakupile su dječje radove i fotografije, obradile ih i priložile u *Book Creatoru* i proslijedile ih roditeljima budući da se zbog epidemioloških mjera završne priredbe nisu održavale.

Jedna učiteljica navodi kako su odlukom razrednog vijeća u školi dogovorili praćenje nastave putem televizijskog programa *Škola na trećem*. Učitelji su roditeljima slali dodatne zadatke koje su djeca rješavala i riješeno slala na uvid. Bili su vrlo fleksibilni oko rokova, navodi *WhatsApp* i *Gmail* kao sredstvo komunikacije s roditeljima.

Gotovo sve učiteljice navode kako su za službenu komunikaciju s kolegama u školi koristile platforme *Zoom* i *Microsoft Teams*. Ispitane učiteljice navode kako su im se kao najbolje i najjednostavnije pokazale *ClassDojo* i *Wordwall*. *ClassDojo* je jednostavan za korištenje. Lako se prilažu fotografije, video uradci i zadaci za učenike. Učenici odmah nakon riješenog zadatka imaju povratnu informaciju. Također je pogodan za mlađu djecu jer nije potrebno znati čitati, vode ih ikone. *Wordwall* su koristile za igrice kojima su učenici ponavljali nastavni sadržaj.

5.6. Teškoće prilikom organizacije i izvođenja nastave

Učiteljice kao najčešće teškoće u izvođenju ovog oblika nastave navode tehničke probleme - lošu internetsku vezu, padanje sustava, nedovoljno kvalitetna računala i školski tableti. Također kao teškoću navode nedostatak komunikacije u realnom vremenu, kontakt uživo s učenicima te nedostatak povratnih informacija od strane roditelja. Jedna učiteljica ističe i da su neki roditelji trebali pomoć oko korištenja računala i tableta.

U razgovoru, sve ispitanice odgovaraju kako nisu imale pomoć i podršku u organizaciji nastave niti od stručne službe u školi niti od ravnatelja niti od nadležnog ministarstva. Jedna učiteljica naglašava da su u ožujku 2019. godine učitelji u Hrvatskoj bili prepušteni sami sebi. Također navodi kako su se učitelji vrlo brzo sami organizirali na društvenim mrežama i na taj način bili podrška jedni drugima. U grupama su se dijelili materijali za obradu i ponavljanje nastavnog sadržaja. Druga je pak učiteljica istaknula suradnju s urednicima izdavačkih kuća, dok su sve učiteljice istaknule podršku kolega u školi i stručnih učiteljskih grupa.

5.7. Mišljenje o Školi na trećem

Istraživanje je pokazalo da je samo jedna učiteljica *Školu na trećem* koristila u svrhu obrade nastavnog sadržaja. Ona navodi kako je odlukom razrednog vijeća i ravnateljice škole donesena preporuka o praćenju televizijskog programa. Po njenom mišljenju, iznenadni prijelaz na *online* nastavu nije ostavio puno prostora za prilagodbu te *Školu na trećem* smatra dobro osmišljenim konceptom. Smatra da bi joj bilo lakše pisati vlastite planove, prilagođene učenicima njenog razreda jer *Škola na trećem* tek je djelomično pratila njen plan i program rada. Uz praćenje televizijskog programa, roditeljima je na *WhatsApp* grupu i putem e-pošte slala dodatne zadatke kako bi djeca lakše i bolje savladala, odnosno ponovila gradivo. Kao pozitivnu stranu izdvaja *YouTube* kanal *Škole na trećem* gdje su učenici i roditelji mogli ponovo pogledati sadržaj.

Jedna učiteljica navodi kako u svom radu nije koristila *Školu na trećem*, a televizijski program ne vidi kao oblik primarnog obrazovanja, već kao dopunu nastavnim sadržajima. S tim su se složile i druge dvije učiteljice koje su istaknule da su *Školu na trećem* iskoristile samo za satove Tjelesne i zdravstvene kulture te Likovne kulture. Pritom ističu da je koncept dobro osmišljen, ali nedostatkom smatraju to što ne prati nastavni plan.

Učiteljica koja nije u nastavi koristila *Školu na trećem* navodi veliku razliku u obrađivanju nastavnog sadržaja te ne praćenje nastavnog plana. Ponekad joj se tempo obrade činio prebrz, a misli da se televizijskim programom može postići više. Roditeljima i učenicima je rekla da

moгу pratiti ako žele. Na taj su način mogli ponoviti gradivo. Također smatra da je ljepota učiteljskog poziva u učiteljevoj autonomiji pri biranju sadržaja, aktivnosti i tempu obrade i individualnom pristupu učenicima u učionici. Navodi kako je ponosna na svoje kolegice koje su stale pred kamere i snimale predavanja kao da su u učionici.

Pritom se sve učiteljice slažu da je nastava uživo puno kvalitetnija od nastave na daljinu jer, kako ističe jedna od njih, radom uživo daje primjer odnosa prema radu i drugima, a ne samo prenošenja znanja i sadržaja. Školu na daljinu smatra nedovoljno kvalitetnim oblikom nastave i nužnom u situaciji u kojoj smo se našli u ožujku 2019., ali učenici u tom slučaju suradnju ostvaruju isključivo s ekranom. Druga učiteljica pak navodi da je jedino nastavom u učionici moguće pratiti učenike i njihov napredak u savladavanju i razumijevanju nastavnog sadržaja. Navodi kako rad u učionici ima veliku odgojnu i pedagošku važnost za učenike pri čemu djeca uče iz primjera i odnosa s učiteljima i vršnjacima. Druge oblike održavanja nastave ne smatra kvalitetnim, već nužnim ili kao dopunu nastavi uživo. I treća učiteljica nastavu uživo smatra najkvalitetnijim oblikom jer u drugim oblicima nastave učitelj ne može razjasniti učenikovu nejasnoću u trenutku kada je to potrebno. Nedostaje povratna informacija i neposredna interakcija. Učiteljica prvog razreda nastavu na daljinu ne vidi kao kvalitetan oblik prenošenja znanja za djecu razredne nastave čak i ako je organizirana u realnom vremenu putem *Zooma* ili *Microsoft Teamsa*, iako je takav oblik održavanja nastave najbliži nastavi u učionici. Naime, učenicima najviše nedostaje neposredan kontakt s drugom djecom i učiteljicom. Školu na trećem ocjenjuje kao dobrom za ponavljanje gradiva.

5.8. Uloga televizije u obrazovanju djece razredne nastave

Sve učiteljice se slažu da televizija kao medij ima pozitivne i negativne strane pri čemu jedna od njih navodi da televizija ima veliki utjecaj na djecu i da je na učiteljima i roditeljima biranje kvalitetnog sadržaja u svrhu obrazovanja. Važnim smatra kontroliranje vremena provedenog uz televiziju. Učiteljica u produženom boravku televiziju kao medij smatra pozitivnom u prenošenju kvalitetnih sadržaja ako su ponuđeni od strane učitelja te dostupnijom od drugih medija. S tim se slaže i učiteljica djece u trećem razredu koja smatra da mediji, pa tako i televizija, trebaju biti ponuđeni isključivo s odabranim i kvalitetnim sadržajem. Djeci, po njenom mišljenju treba strogo kontrolirati vrijeme i sadržaj kojem su izložena. S druge strane, učiteljica prvog razreda smatra da televizija u svijetu dostupnih medija ne prati brzinu dostupnosti sadržaja i prenošenja informacija. Također navodi kako rijetko koristi televizijske sadržaje u radu.

5.9. Stečeno iskustvo za nastavu na daljinu

Učiteljice u razgovoru tvrde da nisu imale dodatnih edukacija i priprema na temu nastave na daljinu. Snalazile su se samostalno i kažu kako su zbog iskustva spremnije za održavanje nastave na daljinu. Jedna ispitanica kaže kako ju je iskustvo provođenja nastave na daljinu osposobilo za korištenje novih tehnika i metoda rada te unijelo dodatnu kreativnost u nastavni proces. Također, navodi da je zadovoljna što je savladala korištenje novih alata koji su u današnje vrijeme osnova informatičke pismenosti. Druga učiteljica pak navodi da je jednako educirana i spremna danas kao što je bila u ožujku 2019. godine. Navodi vlastito iskustvo kao jedinu prednost. Osim tehničkih problema na koje nije mogla utjecati, nije imala većih teškoća u organizaciji.

U razgovoru, dvije učiteljice kažu kako ne bi ništa mijenjale u svome radu što se tiče korištenja medija u vrijeme pandemije. Smatraju da su nastavu organizirale prema nastavnom planu te ostvarile očekivane ishode s obzirom da je obim gradiva smanjen. Pritom jedna ispitanica navodi kako bi sada, s obzirom na iskustvo i vremenski odmak, neke stvari ipak promijenila. Naime, ističe da bi održavala putem alata koji dozvoljavaju video pozive kako bi prenosila gradivo u realnom vremenu uz veću interakciju s učenicima. Isto je navela i druga učiteljica koja je istaknula da bi češće organizirala video pozive s učenicima kojima je potrebna pomoć oko razumijevanja nastavnog sadržaja. Navodi kako bi svaki učitelj trebao imati mogućnost koristiti one alate i platforme koje smatra najkorisnijim za svoje učenike. Na taj način učitelj prilagođava rad potrebama svog razreda i omogućuje individualniji pristup. Druga ispitanica, učiteljica u produženom boravku, tvrdi kako bi učenicima slala više praktičnih zadataka jer smatra da nakon dana provedenog ispred ekrana djeci treba zaposliti ruke (crtanje, modeliranje, korištenje škara i slično).

5.10. Korištenje medija u nastavi i nakon pandemije

Sve učiteljice u razgovoru navode kako će i dalje koristiti medije u nastavnom procesu. Tako jedna navodi da će kontinuirano pratiti nove sadržaje i nuditi ih učenicima. Kaže kako nedostaje stručnih usavršavanja za učitelje na temu korištenja medija u nastavi i prepoznavanju kvalitetnih sadržaja. Druga ispitanica u razgovoru tvrdi kako će medije i medijski sadržaj koristiti kao dodatni izvor informacija, odnosno kao uvod ili motivaciju za rad. Učiteljica u produženom boravku pak smatra da učenici uče pisati i računati tako da pišu i računaju te da ni jedan medij ne može zamijeniti olovku i papir. Medije će nastaviti koristiti kako bi približila

određene sadržaje i učinila ih zanimljivijima. Navodi kako je danas teško odrediti vrijeme za kvalitetno korištenje medijskih sadržaja te da ni u čem ne treba pretjerivati. I ostale su učiteljice naglasile da će medije i dalje nastaviti koristiti u radu s djecom pri čemu je jedna od njih istaknula kako i sada koristi *Class Dojo* radi motivacije učenika i radne discipline.

5.11. Pozitivni i negativni učinci nastave na daljinu

Učiteljica produženog boravka kao pozitivne učinke navodi da su se učenici dodatno informatički osposobili i zainteresirali za “pametne sadržaje” koje su nastavili svakodnevno koristiti u radu. Također, nekim učenicima je vjerojatno odgovarao mir i tišina koje su imali u obiteljskom domu. Negativnim učincima smatra to što su se neki učenici možda pretjerano vezali uz ekrane i razvili određenu ovisnost prema računalnim sadržajima. Također, nekim je učenicima teže bilo koncentrirati se i iskazati svoju marljivost bez vodstva učitelja. Kao najveću negativnu posljedicu navodi manjak vršnjačkog povezivanja jer smatra da su odnosi u kojima djeca komuniciraju u samoj blizini jedno s drugim i uče jedno od drugog najbolja škola za život.

Druge učiteljice pozitivnim smatraju korištenje medija u obrazovne svrhe, dok među negativnim stranama navode nedovoljnu usvojenost nastavnih sadržaja te nadoknađivanje tijekom sljedeće školske godine, ali i predugo sjedenje ispred ekrana i nedovoljno kretanje za zdrav rast i razvoj djece mlađe školske dobi. Navodi i nedostatak vršnjačke interakcije.

Jedna od učiteljica pozitivnim je istaknula osamostaljivanje djece te učenje odgovornosti jer su neka djeca bila uz roditelje koji su radili za vrijeme njihove nastave na daljinu. Također, više su vremena provodili u obiteljskom okruženju. Kao negativne učinke navodi manjak socijalne interakcije s vršnjacima jer smatra da lakše i bolje savladavaju nastavni sadržaj u grupama kad si međusobno pomažu. Isto tako, nedostupnost učitelja za vrijeme održavanja nastave na daljinu kako bi im približio sadržaj na njima primjeren način. Navodi i gubitak motivacije za rad kod pojedinih učenika. Učiteljica prvog razreda negativnim smatra pretjerano korištenje medija i nedostatan rad rukama koji smatra važnim za uspješan početak pisanja.

6. ZAKLJUČAK

U današnje vrijeme mediji su sveprisutni i lako dostupni. Velik je utjecaj medija i medijskog sadržaja na pojedinca i društvo, kako pozitivan tako i negativan. Zbog izbijanja pandemije uzrokovane koronavirusom dolazi do ekspanzije korištenja digitalnih medija u obrazovanju. Djeca od najranije dobi koriste medije, ali im nedostaje usmjerenost u odabiru i razumijevanju sadržaja, kao i educiranost u korištenju digitalnih medija. Djecu starije dobi korištenje društvenih mreža potiče na interakciju i razmjenu sadržaja, a u doba pandemije to im je omogućavalo i olakšavalo komunikaciju.

Novost im je bila njihovo korištenje u obrazovne svrhe. Sav nastavni kadar, kao i učiteljice razredne nastave s kojima je proveden dubinski intervju, našle su se po prvi puta u situaciji da moraju organizirati svoj rad pomoću digitalnih medija. Navode kako nisu imale pomoć, podršku, a ni organiziranu edukaciju za takav oblik rada. Prepuštene su bile same sebi te su se samostalno organizirale u grupe na društvenim mrežama gdje su međusobno razmjenjivale iskustva i nastavne sadržaje. Sve ispitanice navode da su digitalne medije, iako u manjoj mjeri, koristile i prije kako bi približile i obogatile nastavni sadržaj djeci. Osvijestile su njihov pozitivan utjecaj u radu, ali su složne da je nastava u učionici nezamjenjiva za savladavanje sadržaja i potpuni razvoj djece mlađe školske dobi.

Budući da su digitalni mediji i njihovo korištenje naša svakodnevica, svi sudionici u odgojno-obrazovnom procesu trebali bi spremno ulagati u vlastita znanja i vještine te na taj način biti u korak s vremenom i iskoristiti sve pozitivne mogućnosti koje mediji pružaju.

POPIS LITERATURE

- Athar, K. (2019). Influence and Role of Mass Media in Education. Dostupno na: <https://www.toppr.com/bytes/role-of-mass-media-in-education/> (15.srpnja 2021).
- Bittner, J. (1977). *Mass communication, an introduction: theory and practice of mass media in society*. Englewood: Prentice-hall.
- Chakma, D. (2021). *Types of Electronic Media Used in Distance Education*. Dostupno na: <https://onlinenotebank.wordpress.com/2021/03/01/types-of-electronic-media-used-in-distance-education/> (15.srpnja 2021).
- Đuran, A., Koprivnjak, D., Maček, N. (2019). Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane dobi. *Communication Management Review*, 4 (1), 270-283.
- *Enciklopedija.hr* (n.p.). *Medij*. Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39755> (1. srpnja 2021).
- Gleason, B., Gillern, S. (2018.). Digital Citizenship with Social Media. *Educational Technology & Society*, 21 (1), 200-212.
- Greenhow, C., Lewin, C. (2014). Social media and education: reconceptualizing the boundaries of formal and informal learning. *Learning, Median and Technology*, 41 (1), 6-30.
- Halmi, A., (2013) Kvalitativna istraživanja u obrazovanju. *Pedagogijska istraživanja*, 10 (2) , 203-2017.
- Heider, F. (1958). *The Psychology of Interpersonal Relations*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associate.
- *Hrvatski jezični portal* (n.p.). *Medij*. Dostupno na: <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (16. srpnja 2021).
- Joseph, G. (2015). Social Media and Internet Evidence. *Social Media*, 2 (1), 8-9.
- Jurčić, D. (2017). Teorijske postavke o medijima: definicije, funkcije i utjecaj. *Mostariensia*, 21 (1), 127-136.
- Kristoffer, H., Krogh, T. (2010). The citizen as media critic in periods of media change. *Observatorio*, 4 (4), 287-306.
- Lister i sur. (2008). *New Media - Critical Introduction*. London: Routledge.

- Logan, R. (2010). *Understanding New Media - Extending Marshall McLuhan*. New York: Peter Lang.
- McLuhan, M. (1994). *Understanding Media: The Extensions of Man*. Boston: MIT press.
- Medijskapismenost.hr (2016). *Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija*. Dostupno na: <https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2016/09/medijska-pismenost-preporuke-dokument.pdf> (4. rujna 2021).
- Nadrljanski, Đ., Nadrljanski, M., Tomašević, M. (2007). Digitalni mediji u obrazovanju. U: Seljan, S., Stančić, H. (ur.). *INFuture2007: Digital Information and Heritage: zbornik radova* (str. 527-537). Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Nakamura, L. (2014). Media. U: L. Nakamura, *Keywords for American Cultural Studies, Second Edition* (str. 165-168). New York: New York Press.
- *Pew Research Center*. (2018). *Teens, Social Media and Technology 2018*. Dostupno na: <https://www.pewresearch.org/internet/2018/05/31/teens-social-media-technology-2018/> (20. srpnja 2021).
- Ritter, S. (2019). *Types of Media for the Online Classroom*. Dostupno na: <https://learningcenteredtechnology.wordpress.com/2015/05/18/types-of-media-for-the-online-classroom/> (23. srpnja 2021).
- Schroeder, R. (2018). *Media Systems, Digital Media and Politics*. London: UCL Press.
- Tal-Or, N., Tsafiti, Y., Gunther, A. (2009). The Influence of Presumed Media Influence. U: R. Nabi, M. Oliver, *The SAGE Handbook of Media Processes and Effects* (str. 99-120). London: SAGE Publisher.
- *Techopedia* (2016). *Communication Media*. Dostupno na: <https://www.techopedia.com/definition/14462/communication-media> (17. srpnja 2021).
- Vaterlaus, M., Tulane, S., Porter, B. (31. Svibanj 2017). The Perceived Influence of Media and Technology on Adolescent Romantic Relationships. *Journal of Adolescent Research*, 33 (6), 3-10.
- Wade, L. (2016). *How Social Media is Reshaping Today's Education System*. Dostupno na: <https://csic.georgetown.edu/magazine/social-media-reshaping-todays-education-system/> (29. srpnja 2021).

- Weiser Friedman, L., Friedman, H. (2020). Using Social Media Technologies to Enhance Online Learning. *Journal of Educators Online*, 10 (1), 1-22.
- Willbold, M. (27. Travanj 2019 *Social Media In Education: Can They Improve The Learning?* Dostupno na: <https://elearningindustry.com/social-media-in-education-improve-learning> (10. srpnja 2021).

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Ja, Andrea Tkalčić, izjavljujem da sam diplomski rad na temu „Korištenje medija u razrednoj nastavi za vrijeme pandemije COVID-19“ izradila samostalno uz konzultacije sa sumentorom doc. dr. sc. Lanom Ciboci.

Andrea Tkalčić